

mínění, že Kristus a apoštolové neměli žádný majetek. Druhé obvinění bylo neméně závažné, neboť radikální spirituálové vnímali církev jako *congregatio fidelium* a neuznávali institucionální církev v čele s papežem. Vedle článků konfesní povahy obsahovala knížka martyrologium se jmény 113 františkánských spirituálů, kteří v letech 1318–1352 skončili smrtí v plamenech. Jelikož Alexander Patschovsky před lety postoupil přepis jednoho z rukopisů Louise A. Burnham, která tuto brizantní látku prosopograficky zpracovala, nemusel již tomuto svrchovaně pozoruhodnému martyrologiu věnovat větší pozornost.

František de Archata se sice nechal přemluvit k fiktivnímu odvolání, pak ale vše vzal zpět s odůvodněním, že vynucením ztratilo platnost. Třebaže tato námitka neměla v inkviziční praxi relevanci, papež Inocenc VI. předvolal oba provinilce do Avignonu. Nová etapa pro ně začala slibně. Na Velikonoční pondělí 14. dubna 1354 jim bylo poskytnuto „osvěžení“ v podobě jídla a koupele, patrně však jen proto, jak se domnívám, aby v luxusním paláci nezapáchali. Druhá fáze procesu se omezila na zaprotokolování carcassonneských výsledů. Jelikož se ani jeden z obou podezřelých nechtěl vzdát inkriminovaných věroučných článků, vyřkli si nad sebou smrtelný ortel a byli předáni světské moci. Hranice pod nimi vzplála 3. června 1354.

O významu avignonského procesu svědčí, že se jeho akta dochovala v sedmi rukopisech. Jeden z nich, kodex pražské Národní knihovny IV B 15, původně náležel knihovně koleje Národa českého. Jak je pro práce Alexandra Patschovského příznačné, i tato studie s připojenou edicí vyniká minuciózním zpracováním látky v duchu vzorových zásad MGH, které dovedl do vrcholné podoby.

FRANTIŠEK ŠMAHEL

Ludwig STUHLIK, *Die alttschechischen Handschriften zur Krönungsordnung der böhmischen Könige*, Solivagus-Verlag, Kiel 2014

468 s., ISBN 978-3-943025-16-3

Kniha o staročeských rukopisech korunovačního řádu českých králů je přepracovanou verzí autorovy disertace, obhájené roku 1997 ve Vídni. Vedle přiblížení nejstarších dochovaných rukopisů a jejich celkového jazykového zhodnocení v ní Ludwig Stuchlik připravil i kritickou edici

textu. Delší časový odstup mezi vznikem disertační práce a jejím knižním vydáním si vyžádal podstatné úpravy. Autor musel zejména zohlednit skutečnost, že v roce 1999 byl v Čechách nalezen a odborně zhodnocen rukopis nezvestný po celou druhou polovinu 20. století, který obsahuje variantní text E staročeského překladu korunovačního řádu.

V úvodu Stuchlik přibližuje rukopisné dochování a základní staročeské i latinské prameny, ze starších katalogů pak přejímá kodikologický popis (kap. 1 a 2). Za kapitolou věnovanou vybraným publikacím, jež se vztahují ke staročeskému korunovačnímu řádu (3), následuje stěžejní část knihy, vlastní edice staročeského překladu korunovačního řádu (4.1) na základě nejstaršího rukopisu A s různověstím z rukopisů B, C a D; dodatečně byl zohledněn i znovu nalezený rukopis E.

V jazykovědné analýze pramenů je patrné autorovo úsilí shromážděné údaje kvantifikovat, například vyčíslení určitých jevů v řádu jednotek ale nemá bez předešlého dostatečného kvalitativního zhodnocení příliš velkou vypovídací hodnotu. Izolované konfrontace konkrétních míst se zněním starších edic pak spíše než dokumentaci „odchylek“ a „chyb“ přinášejí upozornění na rozdílný ediční přístup a zásady.

Kapitola 4.3 zprostředkovává novočeský překlad editovaného textu Karla Doskočila, vydaný roku 1941, následuje převod do moderní němčiny (4.4). Abecedně uspořádaný glosář v kapitole 5 je sestaven na základě rukopisu A. Pravidla pro stanovení podoby heslového slova v záhlaví glosář neuvádí a transkripce slov, příslušnost lexikálních jednotek ke staročeské nebo latinské slovní zásobě aj. jsou mnohdy řešeny nejednotně až nenáležitě (současně plná hesla „ščěstie“ a „šťěstí“; podoby „kollekta“, „complenda“, „smětati“). Některá hesla by se v glosáři neměla objevit vůbec (neutr. „chudo“ stanovené na základě dokladu *Hospodin chuda činí*; gen. sg. „dei“). Rukopis E se (jak autor sám předěsilá) do glosáře nijak nepromítl.

Teprve po glosáři následuje jazyková charakteristika editovaného textu (kap. 6), která se vyjadřuje ke grafice rukopisů, hláskosloví, tvarosloví, slovní zásobě a syntaxi (zejména slovosledným obměnám a vynechávkám v rukopisech). V této kapitole jsou srovnávací tabulky zcela namísto, popis rukopisu E nicméně není implementován do původního textu. V závěru autor navrhuje filiační schéma.

Knihu uzavírají různorodé závěrečné přílohy. První zahrnuje ukázkou transliterace nejstaršího rukopisu a ukázkou porovnání textů A, D, textu z *Kodexu talberského* (označovaného autorem

siglou H) a novočeského překladu, v níž jsou tato čtyři znění uváděna pod sebou v čtyřřádkových blocích. Druhou je kompilační přehled o vývoji korunaevních řádů, jenž ale prakticky nereflextuje odborné práce na toto téma z posledních patnácti let. Třetí přílohu představuje vyobrazení incipitů, další trojice je pak věnována bibliografickému soupisu, věcnému a osobnímu rejstříku a konečně synopsi práce v němčině, češtině a angličtině.

MARTINA JAMBOROVÁ

Knihy chebské zemské berně z let 1438 a 1456, edd. Tomáš KLÍR a kol., Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy – Scriptorium, Ústí nad Labem – Praha – Dolní Břežany 2016 (= Libri civitatis X)

712 s., ISBN 978-80-7561-030-0 (UJEP),
978-80-7308-673-2 (UK),
978-80-88013-35-8 (Scriptorium)

Autorský tým vedený archeologem Tomášem Klírem obrátil pozornost na jeden z nejbohatších středověkých městských archivních fondů, které se na území České republiky nacházejí. Ačkoli jsou chebské prameny především pro 15. století v mnoha ohledech jedinečné, máme z nich v kritických edicích k dispozici pouhé torzo. A příznačné rovněž je, že poslední edice byly vydány před druhou světovou válkou. Pro celé Chebsko jsou v téměř kontinuálních řadách dochovány desítky pramenů berní a účetní povahy a jejich celkové vydání by bylo kvůli jejich množství fakticky nemožné, a v podstatě i samoúčelné, protože k podobným pramenům dnes historici bohužel sahají jen výjimečně. Platí to i pro Cheb a Chebsko, jemuž v posledních desetiletích věnoval pozornost pouze František Kubů, jehož zájem se ale soustředil spíše na chebskou ministerialitu než na město samotné. Z hlediska zpracování dodnes zůstává jedinou světlou výjimkou nepublikovaná disertace Wilhelma Heisingera *Die Egerer Klostersteuerbuecher als Quellen fuer die Bevoelkerungs- und Wirtschaftsgeschichte des Egerlandes im spaeten Mittelalter* z roku 1938.

Editoři tedy stáli před nesnadným rozhodnutím, které z dochovaných pramenů zvolit. Patrně z důvodu Klírova zájmu o městské venkovské

zázemí padla volba na dvě knihy zemské berně z let 1438 a 1456, jež se svým charakterem dosti významně liší od ostatních chebských rejstříků zemské berně. Na rozdíl od většiny z nich totiž tyto dvě vybrané knihy zemské berně obsahují údaje nejen o výši vybrané částky, ale také o zdaňovaném majetku nemovitém i movitém v podobě skotu a koní. Z tohoto důvodu můžeme litovat, že autorský kolektiv nepřikročil rovněž k edici dvou dalších knih zemské berně z let 1424 a 1469, jež se opět co do uvedených informací vymykají obvyklému standardu chebských zemských berní, a především kniha z roku 1469 uvádí i údaje o dalších dávkách placených venkovskými poddanými, včetně záznamů o tom, kdo byl jejich vrchností, resp. komu platili své poddanské úroky a dávky. Edice by tím sice narostla o více než polovinu, avšak informačně by se stala ještě cennější a badatelsky využitelnější.

Edici dvou knih zemské berně předcházejí podrobné úvody, v nichž se Tomáš Klír věnuje jak širším historickým souvislostem, tak chebské městské správě. Hojně při tom mohl využít dodnes platné správněhistoricky pojaté studie Heinricha Gradla, Karla Siegla a Heriberta Sturma. Závěry starších studií přesahuje Klířův pokus o začlenění Chebu do okruhu říšských městských států. Od jiných městských států, které dnes máme analyticky prozkoumány, se ale Cheb lišil tím, že město jako takové téměř úplně postrádalo majetek v podobě vesnic, jejichž obyvatelé by vykazovali víceméně měšťanský charakter (platili městskou berní, podíleli se na městské hotovosti apod., jak to známe z jiných českých měst 14. a 15. století). Většina vesnic, v nichž Cheb vybíral zemskou berní, kterou měl od roku 1403 trvale propůjčenou od krále Václava IV., totiž byla venkovskými statky chebských měšťanů. Tato skutečnost do jisté míry komplikuje odpověď na otázku, jíž se úvodní kapitoly dostatečně nevěnují, totiž kdo byl v daných vesnicích, majetkové povětšinou velmi roztržitých, skutečnou vrchností. Nejen tím, kdo zde vybíral poddanské berně a nejrůznější dávky, ale kdo vykonával veškerá vrchnostenská práva, především soudní povahy. Je totiž dosti nepravděpodobné, že to byli jednotliví měšťané.

Nejcennější pasáže úvodních kapitol představují obsahové rozborů obou knih zemských berní z let 1438 a 1456. Důraz je po právu položen na rozdíly v konstruování obou knih, přičemž akcentována jsou i specifika, která hrála roli při vzniku dvou dalších, z vypovídacího hlediska obdobně cenných knih zemské berně z let 1424 a 1469. Tomáš Klír si je vědom skutečnosti, že každá